

Muhtaç Kaynakça

Slavoj Žižek

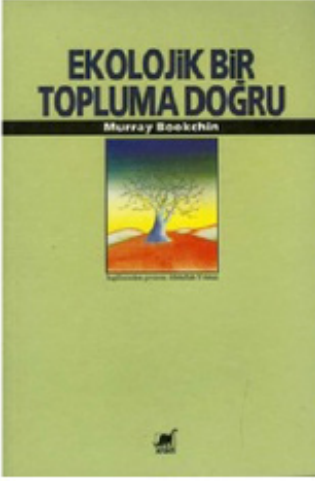
Antroposen'e Hoşgeldiniz

Çev. : Mehmet Budak,

Encore: İstanbul, 2012

Žižek, Lacancı psikanaliz ve Hegelci felsefenin kavramlarını kullanarak içinde bulunduğumuz ekolojik kriz üzerine bir düşünme egzersizi öneriyor. Dört bölümden oluşan deneme, öncelikle ekolojik krizin herkesin farkında olduğu, fakat kimsenin ciddiye almadığı bir tehlike olması üzerinde durarak

bu gerçeklik üzerine geliştirilen yaklaşımları inceliyor. Kıyametçi söylemlerle devlet güçlerinin ve sermayenin ekolojik krizler üzerine refleksi paralel bir şekilde incelenirken, bu yaklaşımların imkânsız olarak görüleni normalleştirdiği vurgulanıyor. İkinci bölümden itibaren kapitalizmin ekolojik sorunla başa çıkma yöntemlerini inceleyen Žižek, bu bağlamdaki çoğu yaklaşımın, doğanın kapitalizm tarafından sömürülmesinin sorununun bir kısmı olduğunu kabul etmekle beraber, soruna yine kapitalizmin içinden bir çözüm önererek ekolojik ve sosyal sorumluluğu bir kâr üretme şekline dönüştürmeye odaklı olduklarını savunuyor. Bu yaklaşımın ekolojik krizleri teknoloji ve bilim yoluyla çözülebilir birer soruna indirgeyerek ideolojik karakterlerinden arındırdığını söylerken, bu reflekslerin vurguyu ekolojik krizlerinin zorunlu olarak politik karakterli olan hayat tercihleri üzerine düşünme gerekliliğinden kaydırıldığını iddia ediyor. Böylece ekoloji üzerine, kendi üzerine düşünmenin ve eleştirel bir yaklaşım geliştirmenin kapılarını aralıyor.

Murray Bookchin
Ekolojik bir Topluma Doğru
 Çev. : Abdullah Yılmaz,
 Ayrıntı Yayınları: İstanbul, 1996

Radikal demokrasi kavramını ilk kez ortaya atan düşünürlerden Bookchin, bu kitabında 1970’li ve 1980’li yıllarda ekoloji üzerine yazdığı, günümüzde hâlâ güncelliğini koruyan makalelerinin bir derlemesini sunuyor. Bookchin, 1970’li yıllardan itibaren kapitalizmin “ya büyü ya öl” rekabetçiliğine dayalı anlayışının, kaçınılmaz bir ekolojik felaketi beraberinde getirdiği fikrini savunuyor. İnsanlar arasındaki ilişkilerin tahakküme dayalı olmasıyla rekabet üzerine kurulu bir ekonominin simbiyotik bir ilişki olarak kurulduğunu vurgulayarak, doğayı tahakküm altına alma düşüncesinin hiyerarşik toplum düzeninden ayrı düşünölemeyeceğini iddia ediyor. Bu bağlamda geleneksel ekolojik hareketlerin, temelde toplumsal düzeni hedef almayan geçici iyileştirmeler üzerine kurduğu politika eleştirel bir gözle inceleniyor. Bookchin ekoloji, feminizm ve cemaat hareketlerinin, çatışma alanlarının esas olarak kendi içlerinde yattığını, bu hareketlerin madunluğu yaratan tahakküm ilişkilerinin ortadan kalktığı yeni bir toplum düzeni yaratmayı hedeflemesi gerektiğini iddia ederek, bu hareketlerin pratikleri üzerine bir tartışma başlatıyor.

Gökse N. Demirer

Metin Duran

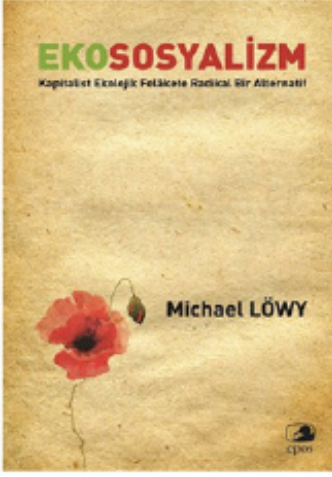
Gökçe Özgür (der.).

Marksizm ve Ekoloji

Öteki Yayınları: Ankara, 2000

Marksizm ve Ekoloji, Marx'ın müstakbel ekolojik vurgusunun altını kalın çizgilerle çizmektedir. Senkretik bir yapısı olmayan bu vurgunun kendisi bizlere ekoloji külliyatı ve Marksizm arasındaki örtüşmelerle ulaşma fırsatı tanıyor: Kapitalizmin

işçi emeğini sömürdüğü gibi, daha fazla artı-değer üretme kaygısıyla doğayı da sömürdüğünü ve doğayı da meta ilişkileri kapsamında kategorize ettiğini görebiliyoruz. Marx'a giydirilen ve/veya yanlış serh düşülen ilerlemecilik iddiasının tersyüz edilmeye çalışıldığı bu kitapta, teknolojinin kapitalizmin vahşi kâr/yarar hırsı ile enstrümanlaştırılmasının ve eko-sistemi maruz bıraktığı yıkımın aksine, üretici güçlerin doğadan asgari ihtiyaçlarını karşılamaları gereğince kullanılması gerektiğinin Marx tarafından belirtildiği ifade edilmektedir. Aksi durumda doğa ve insanlık arasındaki diyalektik ilişkinin geridönüşü olmayacak şekilde bozulması ve insanlığın türce kendi Frankenstein'ini yaratacağı Marx tarafından çok açık olmasa da belirtildiğine vurgu yapılmaktadır. Öte yandan, bu yıkım ve deformasyona karşı kitapta çeşitli çözüm önerileri de geliştirilmeye çalışılmıştır. Kitabın son kısmında ise Kürdistan'da uzun süredir yaşanan eko-yıkım sitemli bir dille okuyucularla paylaşılmıştır. Sistematik olduğunun vurgusu yapılan bu yıkımın tahrip ve yıkım gücünün akıl almaz boyutlarda olduğu da aktarılmaktadır.

Michael Löwy.

Ekososyalizm.

Çev. : Hande Turan Abadan,

Epos Yayınları: Ankara, 2015

Marksist sosyal bilimci Michael Löwy, “Kapitalist Ekolojik Felâkete Radikal Bir Alternatif” alt başlığıyla yayımlanan bu çalışmasında, sosyalist ekoloji anlayışını ve ekososyalizm akımına bağlı fikir ve pratikleri inceliyor. Dört bölümden oluşan kitabın ilk bölümünde ekososyalizm kavramı,

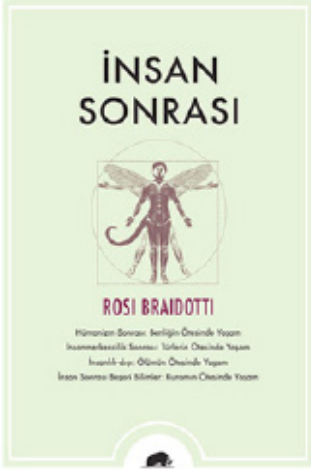
ekososyalizmin çıkmazları ve eko-sosyal meselelerin ortaya çıkışı ile bu anlayışın uygulamaya konulmasında demokratik planlamanın rolü ana hatlarıyla anlatılıyor. İkinci bölümde, Marksizm ve ekososyalizm ilişkisi irdelenirken, Marx ve Engels’in düşüncelerinin hangi noktalarda ekososyalizm ile uyum gösterdiği, hangi noktalarda revizyona ihtiyaç duyduğuna yönelik sorularına cevap aranıyor. Löwy, üçüncü bölümde, ekososyalizmin kuramsal ve pratik aşamalarını detaylı inceleyerek, bu akımın beraberinde getirdiği etik ilkelere, altermondialist direnişe ve ekolojist mücadele önündeki devasa engellerden biri ve tüketim kültürünün tetikleyicisi olan reklam emperyalizmine değiniyor. Dördüncü bölümde ise ABD’deki solcu ekoloji anlayış ve Chico Mendes’in Brezilya’daki çevre mücadelesi masaya yatırılarak karşılaştırmalı bir vaka incelemesi yapılıyor. Son olarak ekler bölümünde, Löwy ve sosyal bilimci Joel Kovel’in Eylül 2001’de yayımladıkları “Ekolojik Enternasyonal Manifesto” ile Löwy’nin katıldığı ekososyalist deklarasyon ve konferans metinleri yer alıyor.

Abdullah Aysu
**Gıda Krizi: Tarım,
 Ekoloji ve Egemenlik.**
 Metis Yayınları: İstanbul, 2015

Çiftçi Sendikaları Konfederasyonu Kurucu Genel Başkanı Abdullah Aysu *Gıda Krizi* adlı çalışmasında, insanlığın gıda sorununu çözme adına atılan “modernleşme” girişimleri sonucunda dev kapitalist şirketlerin çatısı altındaki tarımın ve gıda üretiminin sebep olduğu ekolojik tahribat, buna karşı etkili

olabilecek mücadele yolları ile alternatif üretim ve dağıtım yöntemlerini tartışıyor. Çalışma üç bölümden oluşuyor; “Küresel Gıda Krizi” başlıklı ilk bölümde, küresel gıda sisteminin geçtiği aşamalar ile yaşanmakta olan gıda krizine sebep olmuş olan ve serbest piyasadan kaynaklanan fiyat artışları, tüketim alışkanlıklarındaki değişimler gibi faktörler ele alınıyor. “Ekoloji” başlıklı ikinci bölümde, kapitalizmin tarım ve gıda üretimini yeni sömürü alanı olarak benimsemesiyle birlikte doğada yol açtığı tahribatlar ve bunların gelecekteki sonuçlarından bahsediliyor. Son başlık olan “Gıda Egemenliği” bölümünde ise başlığa adını veren kavram üzerinde duruluyor. Aysu, muhalif örgütlerin ve hükümetlerin gıda güvenliği kaygılarının ötesinde düşünmesi ve başka bir tarım, gıda ve yaşam tarzının hayal edilmesi gerektiğini ileri süren “gıda egemenliği” kavramını detaylı bir biçimde açıklıyor.

Rosi Braidotti

İnsan Sonrası

Çev. : Öznur Karakaş

Kolektif Kitap: İstanbul, 2014

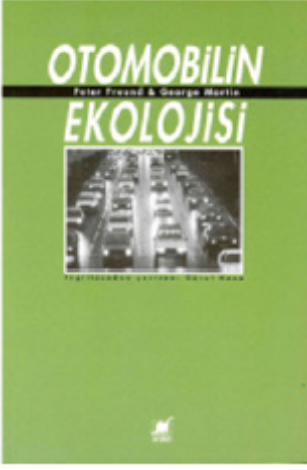
Feminist düşünür Rosi Braidotti'nin, insan kavramının bilimsel ve teknolojik ilerlemeler ile küresel piyasa ekonomisinin baskıları altında büyük bir değişime uğradığı ve türler arasındaki kategorik farkların belirginliğini kaybettiği argümanlarından yola çıkan İnsan Sonrası adlı çalışması, "insan sonrası" olarak adlandırılan

şartlar içinde küresel kültürü anlamlandırarak bir kaynak niteliği taşıyor ve bu kültür içinde ahlaki bir pusula sağlama görevini üstleniyor. Çalışma, "Hümanizm Sonrası: Benliğin Ötesinde Yaşam", "İnsan merkezilik Sonrası: Türlerin Ötesinde Yaşam", "İnsanlık dışı: Ölümün Ötesinde Yaşam" ve "İnsan Sonrası Beşeri Bilimler: Kuramın Ötesinde Yaşam" olarak adlandırılmış dört bölümden oluşuyor. Braidotti, özellikle "İnsan merkezilik Sonrası: Türlerin Ötesinde Yaşam" başlığı altında "insan sonrası" adını verdiği dönemi ekoloji açısından inceleyerek, insan merkeziliğin zayıflamasının insanlık için bir şans olabileceğini ileri sürüyor. İnsan oluşun tartışmalı olduğu şartlarda cinsiyet, ırk, sınıf ve tür gibi ayrımların zayıfladığını ortaya koyan düşünür, insan istisnailiğinin sonlanmasının başka türlerle beraber yaşama ve sürdürülebilirlik konularında yeni etik sorumluluklar ve çabalar doğuracağı, günümüzdeki "insanlık dışı" biyolojik pratiklerin aşılmasında özgürleştirici bir güç olabileceği düşüncesi üstünde duruyor.

Friedrich Engels
Doğanın Diyalektiği
Çev: Arif Gelen
Sol Yayınları: İstanbul, 2010

Yaklaşık bir buçuk asır önce, doğanın ve tarihin diyalektiğini tartıştığı bu yapıtında Engels, doğanın diyalektiğinin idealist ve metafizik bir kavrayışla yorumlanamayacağını ve bu şekilde doğru anlaşılamayacağını belirtmektedir. Engels, bu çalışmasında materyalist diyalektik ile doğanın ve tarihin işleyişini tartışmaya ve açığa çıkarmaya çalışmaktadır. Diğer bir ifadeyle, doğanın ve tarihin birbirlerine koşut bir işleyişe ve gelişme biçimine sahip olduğunu belirtmektedir. Isı, hareket vb. doğa bilimlerine ait kavram ve formülasyonları nesnel diyalektik ile açıklayan Engels, bu durumun tarih için de farklı olmadığını kitapta sıkça vurgulamaktadır. Bu diyalektik formunu insandan bağımsız, insanla birlikte var olmayan bir yerde gören Engels, insan menşeli yapıların da bu durumdan bağımsız olamayacağını söylemektedir. Bunlara ek olarak, Engels'in doğa bilimlerine dair kitabında altı çizilen tespitlerinin birçoğunun zaman içerisinde kısmen ya da tamamen doğrulandığını söylemek mümkündür.

Peter Freund ve George Martin

Otomobilin Ekolojisi

Çev. : Gürol Koca

Ayrıntı Yayınları: İstanbul, 1996

Farklı disiplinlerden iki akademisyen olan Freund ve Martin, bu kitabı dünyanın çeşitli metropollerini yürüyerek ve otostopla gezerken yaptıkları sohbetlerden hareketle yazdılar. Kitapta otomobilin modern toplumdaki yerini pek çok farklı yönüyle masaya yatırıyorlar. Çalışmalarında otomobil merkezli ulaşımın yarattığı

ekolojik, ekonomik, toplumsal sorunları pek çok farklı ülkedeki otomobil kullanım pratikleri üzerinden inceliyorlar. Her ne kadar, otomobil ve otomobilleşmenin ekolojik, ekonomik ve toplumsal analizi kitabın ana eksenini oluştursa da, yazarlar bununla yetinmeyip güç ve hızla gelen bir hareketlilik ve özgürlük, mekânsal bireyselleşmenin getirdiği bireycilik, hazcılık ve cinselliğe dayalı bir otomobil ideolojisi kavramını ortaya atarak konuya farklı bir eleştirel boyut katıyorlar. Ayrıca, mevcut otomobil merkezli ulaşımın neden olduğu sorunlara karşı alternatif ulaşım önerilerini de tartışıyorlar. Dolayısıyla kitap, yazıldığı 1990'lı yıllardan bugüne hala güncelliğini koruyan, bu tartışmaya dair önemli ve çok boyutlu bir katkı sunmaya devam ediyor.

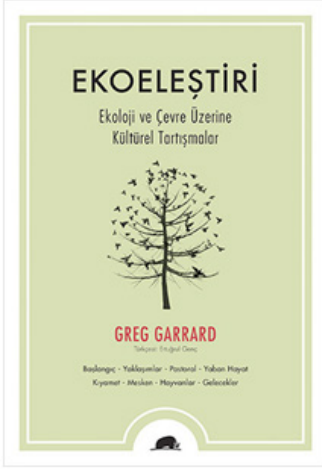
Janet Biehl

Toplumsal Ekoloji Siyaseti

Çev. : Esra Eren

Sümer Yayıncılık: İstanbul, 2016

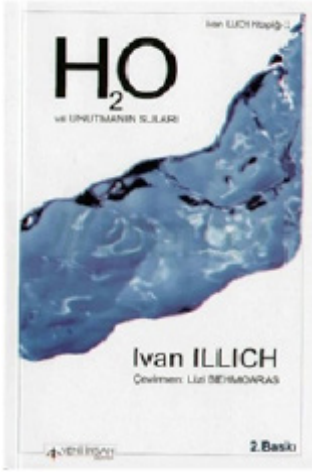
Janet Biehl, Toplumsal Ekoloji Siyaseti kitabında Bookchin'in özgürlükçü yerel yöneticiliğini de içeren fikirlerine yabancı okurları göz önünde bulundurarak, konuyu mümkün olduğunca basit terimlerle anlatmaya çalışmış. Kitap, Bookchin'in "özgürlükçü yerel yöneticilik", "toplumsal ekoloji", "yurttaşlık", "konfederalizm", "yerelleştirilmiş ekonomi" gibi çalışmalarının bir özetini sunuyor. Kitabın "Günümüzde Yapılacaklar" bölümünde günümüzün ekoloji sorunlarına değiniliyor, özgürlükçü yerel yöneticilik için neler yapılması gerektiği üzerine tartışmalar yürütülüyor. Janet Biehl ayrıca Bookchin ile yaptığı uzun bir röportaja da yer veriyor. Röportajda Bookchin, kent, kentleşme, kooperatifler, meclisler, özgürlükçü yerel yöneticilik üzerine kuramsal tartışmalar yürütüyor. Kitabın sonuna, özgürlükçü yerel yöneticilik hakkında daha fazla bilgi edinmek isteyen okurlar için ek okuma listesi konulmuş. Bu kitap özgürlükçü yerel yöneticilik kuramına giriş niteliğinde ve bu kurama kısa bir genel bakış sağlama amacı taşımaktadır.

Greg Garrard
Ekoeleştiri: Ekoloji ve Çevre Üzerine Kültürel Tartışmalar
 Çev. : Ertuğrul Genç
 Kolektif Kitap: İstanbul, 2016

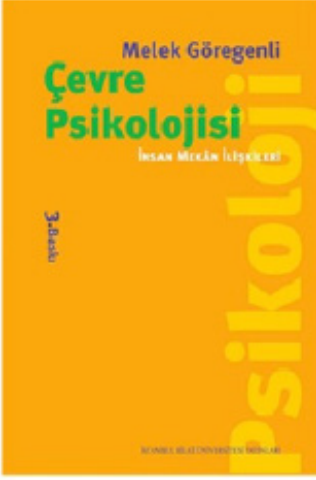
Greg Garrard bu kitabında, edebiyat çalışmaları ve çevre söylemiyle tarih, felsefe, psikoloji, sanat tarihi, siyaset bilimi gibi ilgili alanların etkileşim noktalarının izini sürüyor. “Ekoeleştiri” kitabı, sekiz bölümden oluşuyor. “Yaklaşımlar” bölümü ile

başlayan kitap, bolluk, derin ekoloji, ekofeminizm, toplumsal ekoloji gibi kavramları açıklıyor. Kültüredoğa merkezli bir yaklaşım getiren Garrard, çevre söylemini meydana getiren can alıcı kavramların tarihini ortaya koyuyor. Çevresel sorunları sadece bilimsel açıdan tartışmak gerçekten yeterli mi? diye soruyor ve bu noktadan ekoeleştiri, çevresel sorunlar, kültürel incelemelere de tabii olmalıdır diyor. Kirlilik, Pastoral, Yaban Hayat, Kıyamet, Mesken, Hayvanlar ve Dünya başlıkları altında ekoeleştirel kavramları inceleyerek bu kavramlar etrafında şekillenen “kırsal”, “toprak”, “ozon deliği” gibi farklı dönemlerde farklı toplumsal çıkarlara hizmet ettiği düşünülen mecazların nasıl üretildikleri ve nasıl dönüşüm geçirdiklerini araştırıyor.

Ivan Illich
H2O ve Unutmanın Suları
 Çev. : Lizi Behmoaras
 Yeni İnsan Yayınevi: İstanbul, 2007

Ivan Illich bu kitabında berraklığın ve hayal gücünün olmazsa olmazı “su” üzerine yoğunlaşıyor. Illich bu kitabında açıkça şu soruyu soruyor: Kenti çevreleyen su borularında dolaşan, kimyasal yapısı H_2O olan, işlevsel olarak suya benzeyen o sıvının, insanın tarih boyunca su olarak bildiği, yaratılışın ikinci gününde ikiye ayrılan, Lethe’de belleği silen, Mnemosyne’nde mutlak bilgiyi içinde toplayan, vaftiz edilirken ve abdest alırken ruhu arıtan, antik felsefede tözlerden biri olan, uzamı sınırlayan, pınarlardan çağlayan, ırmaklardan akan ve meydanlardaki ortak köy veya mahalle çeşmelerinden kap kacağa doldurulan; yani temizleyen ve arıtan o şey ile aynı olduğuna emin misiniz? Ümit Şahin kitabın sunuş bölümünde, “ H_2O ’yu okurken, belli bir anlam düzeni içinde yer alan, bunu da kutsallık, ya da mitoloji bağlamında tarif eden bir uygarlığın, kurduğu yeni ekonomik dille, bu tarihsel durumdan nasıl koptuğunu bir kez daha kavriyoruz,” diyor. Küresel su krizinden bu kadar sık bahsedilen bir süreçte suyun nasıl H_2O ’ya dönüştüğünü okumak, belki de yaşanacak “susuzluk” senaryolarını anlamak için önemli olacaktır.

Melek Göregenli

Çevre Psikolojisi - İnsan Mekân İlişkileri
İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları: İstanbul,
 2015

Çevre Psikolojisi, Kültürlerarası Psikoloji ve Politik Psikoloji alanlarında çalışmaları bulunan Melek Göregenli'nin, bu konularda ulusal ve uluslararası düzeyde yayınlanmış çok sayıda kitap ve makalesi bulunuyor. Yazar, "Çevre Psikolojisi – İnsan Mekân İlişkileri" adlı kitabında; kişilerin aile, aşk, arkadaşlık vb. ilişkilerinden yola çıkarak insanın çevresini tanımlaması üzerinden kendini de anlamlandırma durumunu inceliyor. Göregenli, çevrenin insan zihnindeki "sabit" anlamının yanı sıra 'kendiliğinden' değişken olan durumunun görülmesini ve zihnin bu sabitlik-değişkenlik arasında kalmışlığının nedenlerini açıklamaya çalışıyor.

Her ne kadar sosyal psikolojinin bir alt dalı olarak görülse de, çevre psikolojisindeki insan-mekân ile zaman-mekân ilişkisinin dinamikliği, geleneksel psikolojiye yönelik yöntemsel ve yapısal eleştirel yaklaşımların doğmasına neden olmuştur. İnsanlar, içinde yaşadıkları çevreyi nasıl anlamlandırmaktadır? Zihinlerinde mekânla ilgili ne tür bir tasarım oluşmaktadır? Çevresel alanlar hangi yanlarıyla algılanmakta ve belleğe kaydedilmektedir? Çalışmasında bu tür soruların cevaplarını da arayan Göregenli, insanın çevre ve/veya mekân ile ilişkisini farklı boyutlarıyla ele alarak tartışmaktadır.

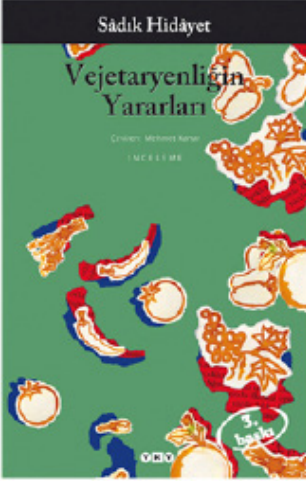
Fethi Süvari

Ekolojik Toplum

Aram Yayınları: Diyarbakır, 2014

Ekolojik Toplum kitabı; günümüz dünyasında yarattığımız yıkımı, sorunun başlangıcını ve iktidarcı çizginin gitgide kalınlaşarak doğanın sonu olması sürecini ele alıyor. Yazar, her şey üzerinden ayrılmış ve ortaklaşmamakta ısrar eden kesimlerin modern dünya inşasındaki yanlışlara karşı aynı zemin üzerinde bulunmasını makaleler ile

fark etmemizi sağlıyor. Fakat yıkımı yaratanlarve aynı zamanda çözüm gücüne de sahip bizler biliyoruz ki, toplumsal ekoloji, kentleşme, doğal toplum ve kapitalist dünyadaki hızlı teknolojik gelişim başlıklarını yan yana nasıl ele alıp ya da birbirinden nasıl ayrıştıracağız sorularına cevap bulmak hiç de kolay değil. Kitaptaki makaleler aracılığıyla soru ve sorunlarımıza yeniden ama çözüme daha yakın bir perspektifle bakmayı deneyeceğiz.

Sâdık Hidâyet

Vejetaryenliğin Yararları

Çev. : Mehmet Kanar

Yapı Kredi Yayınları: İstanbul, 2016

Modern İran edebiyatının önde gelen isimlerinden ve İran'da modern öykücülüğün kurucularından Sâdık Hidâyet'in *Vejetaryenliğin Yararları* çalışması 1927 yılında yayımlanmıştır. Eser, hayvan hakları üzerine Farsça yazılmış kurucu ve en ilham verici çalışmalardan biri olarak kabul

edilmektedir. "Midelerinizi hayvan mezarlığı yapmayın - Ali b. Ebi Talib" epigrafi ile başlayan kitap vejetaryenliği felsefi, tarihi, ve bilimsel çerçevelerde değerlendirmektedir. Budizmden Zerdüştlüğe, Yunan felsefesinden İslam'a, Tolstoy'dan Nietzsche'ye ve çeşitli bilim insanlarına uzanıp geniş bir referans izleği sunan kitap, Hidâyet'in akıcı, sade ve güçlü anlatımı ile birleşmektedir. Bütünsel anlatı ile vejetaryenliği küresel bir perspektif olarak sunan Hidâyet'in bu çalışması, hayvan özgürleşmesine de öncül politik müdahalelerden biridir.